

ZAMBAKLAR SOLMASIN İÇİN

Mehmet Kahraman

Uluslararası Bosna-Hersek Konferansı aynı zamanda bir slogan ad taşıyordu: “Zambaklar solmasın”. Bu ifadeyi, konferansın asıl yapılış amacı olarak değerlendirmemizi hiçbir şey engellemiyor. Programın içeriği bunu biraz da zorunlu hale getiriyor:

Birinci oturum: Krizlerin önlenmesinde veya en az hasarla atlatılmasında yerel yönetimlerin rolü.

İkinci oturum: Kuşatma altında sanat.

Üçüncü oturum: Yardımın örgütlenmesi.

Dördüncü oturum: Dünyada ve Balkanlarda yerel kimlikler ve insan hakları ilişkisi.

Beşinci oturum: Çok kültürlü bir arada yaşama modelleri.

Altıncı oturum: Krizlere müdahalede uluslararası hukukun imkanları.

Oturumların adları, söz konusu amaca yönelik bir anlamı taşımaktan öte, böyle bir amacın nasıl gerçekleştirileceği konusunda en uygun yolun ne olabileceğinin araştırılması gibi bir niyeti de gösteriyor. Gerçekten zambaklar ölmek üzereyse, burada, nasıl, bir, ilk müdahale veya acil yardım gerekiyor; bunu araştıran ve öneriler sunan bir programla karşılaşılıyor. Uzun vadede yaraların sarılması ve normal hayata geçebilmesi için gereken önlemler gündeme geliyor. Ayrıca zambakların ölüm döşeğine düşmemesi için nasıl bir dünya modeli gerektiği konusu da aynı programda yer alıyor. Programın geneline baktığımızda, içinde yaşanan kritik zamanı en az zararla aşmanın ve gelecekte yaşanılması muhtemel kritik zamanları daha önceden görerek veya sezerek gerekli önlemleri almanın yollarını bulabiliyoruz.

Programın, bir edebiyat ilgilisi olarak bizi doğrudan ilgilendiren bölümü ‘kuşatma altında sanat’tı. Katılanların bir kısmı sanatçı, bir kısmı da sanatçı olmayan, ancak konuyla ilgisi olanlar olabilir. Duyguları hassastır, ama bu, hemen gözleri yaşaran demek değildir. Görmese bile duyabilen, başkalarının duyamadığını, belli belirsiz izlere ve işaretlere bakarak farkedebilen demektir.

Bu insanın, ‘kuşatma altında sanat’ oturumundaki tavrı başka olmalıydı. Başkaları ağlamalı, ama sanatçı gözyaşı dökmemeliydi. Veya, engel olamadığı göz yaşlarını kurulayıp, söze yepyeni bir noktadan başlamalı, yeni bir dirençle konuşmalıydı. Kuşatma altındaki sanatın, kuşatmanın ötesine uzanabileceğini göstermeliydi. Sanatın ele avuca sığmaz ve göze görünmez güçlerle donatıldığının farkına

varabilmeliydi, sanatçı. İnsanları diri tutmanın herşeyden önemli olduğu bir yerde, böyle bir işlevden herkesin az çok sorumlu olduğunu, ama kendisinin daha bir sorumlu olduğunu bilmeliydi.

Bosna'da sanat kuşatma altında, bu doğru; ama kuşatma altında olan sadece sanat değil ki! Herşeyden önce insan kuşatma altında. Acı çeken, insan. Acı o kadar yaygın ki, bunu duymamış olmak mümkün değil. Bunu, çocukların, kadınların hatta genç insanların duruşlarından, bakışlarından, yüzlerinden anlıyoruz. 'Anlıyoruz' da ne kelime, basbayağı görüyoruz. O kadar net, açık, kesin. Bir tek, Sırp canavarının görmediği söylenebilir. Ama bana kalırsa bunu o da görüyor. Ama gördüğü acıyı aşan, ona baskın çıkan birşey var onda: Kendisiyle içiçe yaşadığı Müslüman Boşnak'a duyduğu kin. Belki asırlardır kendisine öğretilen ninnilerle beslenmiş, büyümüş bir kin. Camilere, köprülere, çiçeklere bile düşmanmış gibi saldırmaları, ancak bununla açıklanabilir. O kin, gördüğü acıya kulak vermesine izin vermiyor.

Biraz da bunun için diyorum, sanatçı ağlamamalıydı, diye.

Sanatçı, Sırp'taki kinin tam tersi bir duyguyu, kendisine yaraşır duyguyu öylesine beslemeli, öylesine büyütmeliydi ki, çekilen acı karşısında edilgen kalmamalı, birşeyler düşünmeli, çıkış yolları aramalı, göğü ve yeri didik didik etmeli, acının dindirilmesi veya daha başka acıların sökün etmemesi için kendini yani sanatını ortaya koymalıydı.

Herkesin ağladığı bir yerde, ağlamanın nedenleri üzerinde duracak, tikanıklığı gidermeye çalışacak, becerikli birilerine ihtiyaç yok mudur? Ve sanatçı böyle bir beceriye sahip değil midir?

Acının resmini göstermekten öte uzanımları olan böyle bir konferansta, özellikle de 'sanat' çevresinde dönen bir oturumda, sanatın ve sanatçının sorumluluklarını tartışmak, etkilendiği alanlarla birlikte etkileyeceği alanları görmeye çalışmak gerekirdi.

Bosna-Hersek'te çekilmekte olan acıların, azmanlaştırılmış bir insanlık dışı duygudan kaynaklandığı söylenebiliyorsa, o insanlarla bağlantısı olan sanatçılara büyük görevler düştüğü gündeme gelebilirdi. Etnik sayılabilecek değerlere değil, daha genel ve insâni değerlere yaslanan bir sanat anlayışı öne çıkartılabilirdi. Krizin aşılması konusunda, nasıl, bir takım kurumlar kendilerini gözden geçirmek ihtiyacı duyuyorlarsa, birlikte yaşama modelleri aranıyor, uluslararası kuruluşların aksaklıkları konuşuluyorsa, sanat denen insan etkinliğinin de bu kriz nedeniyle tartışılması mümkündü. Sanatın hedefleri üstüne, sanatçıların ve sanat teorisyenlerinin ürettikleri veya bu tartışma sırasında üretecekleri düşüncelerini ortaya koyabilirlerdi.

Diğer oturumlarda, farklı alanlarda gerçekleştirilen bu türlü tartışmaların ve kendi kendilerini sorgulamaların 'sanat' oturumunda olmaması, üzülmeyecek bir tavidir.